

Vitaestek – 2011. november 4. – péntek

1. **vitaest:** *Társadalmi kontroll a természetkárosítások ellen.* Szervező és levezető: **Kriska György** (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Embertani Tanszék)

A jelentős természetvédelmi értéket képviselő magyarországi élőhelyek elpusztítására irányuló törekvések mögött gyakran milliárdos magánérdekek állnak. Elsősorban erre a tényre vezethető vissza az, hogy a többnyire külföldi tőkegyarapodást kiszolgáló személyek és vállalkozások semmilyen becstelenségtől vissza nem riadva, szinte egymást túllícitálva igyekeznek a természetkárosítás ellen fellépő civilek teljes ellehetetlenítésére. Sajnos az utóbbi időben az államapparátus egyes szegmensei is egyre nagyobb szerepet vállalnak a természetvédők üldözésében, a korábbi passzív, fenyegetőzésekben kimerülő szerep ma már aktívvá vált. Az állami hozzáállást jellemzi, hogy egyre szűkül a természet- és környezetvédő civilszervezetek által elérhető anyagi források köre, ami jelentősen korlátozza ezen szervezetek hatékony működését. Sajnos ma már arra is találunk példát, hogy felsőbb utasításra egy meggyőződéses természetvédőt az ellenérdekelt fél vádjai alapján előzetes letartóztatásba helyeznek. Besúgók, provokátorok és „álzöld” civilszervezetek bomlasztják a természetvédők bontakozó egységét. A dunakeszi láp fennmaradásáért folytatott évtizedes harc története egyértelműen megmutatta azt, hogy egy igazán ütőképes civil ellenállás akkor bontakozhat ki, amikor a természet elpusztítására építő gátlástalan haszonszerzés és arrogancia elér egy a környezettudatos emberek számára már elfogadhatatlan szintet. Ekkor spontán módon is kitermelődhet az a civil keménymag, amely az események hátterében zajló folyamatokat és érdekkapcsolatokat felismerve hatékonyan, a természetvédők rózsaszínű ábrándjaitól megszabadulva, profi módon tud szembeszállni a természetkárosító lobbik hihetetlenül sokszínű fegyverarzenáljával. Rövid vitaindító előadásomban ehhez a spontán szerveződéshez szeretnék segítséget adni néhány a dunakeszi láp fennmaradásáért folytatott küzdelem krónikájából merített példával.

2. **vitaest:** *Biotikai adatgyűjtés önkéntesekkel – öröm vagy üröm?* Szervező és levezető: **Váczi Olivér és Bakó Botond** (Vidékfejlesztési Minisztérium, Természetmegőrzési Főosztály)

A vitaest során a Vadonleső program (www.vadonleso.hu) már két éves tapasztalataira alapozva rövid, provokatív jellegű bevezető előadást követően az önkéntesek biotikai adatgyűjtésbe történő bevonásának lehetőségeit, korlátait, előnyeit, nehézségeit vitatjuk meg az alábbi kérdések és témák mentén, a Tisztelt Hallgatóság aktív közreműködésével: Gyűjthetnek-e a természetvédelmi/természettudományos munkához használható adatokat önkéntes adatgyűjtők? Kinek lehet szüksége az önkéntesek által szolgáltatott biotikai adatokra és melyek ezek? Milyen esetekben használható ez a megközelítés és mikor nem? (Fajkiválasztás, módszerválasztás, területi lefedettség)? A működtetéshez szükséges stáb szerkezete, mérete, adat validáció kérdése (központi koordináció v. önszerveződő szakértők; egyetlen nagyobb team v. megbízott specialisták)? Önkéntesek elérése, megnyerése, nevelése. Adattárolási és kezelési nehézségek (nagy mennyiségű, térben lokalizált, időben ismételt, diverz módszertannal gyűjtött biotikai adatok egyedi táblázatok v. adatbázis v. térinformatikai adatbázis rendszer). Az eredmények értékelésének nehézségei (rövid v. hosszú távú elemzések; térben és időben is változó adatok; nagy számú adatszolgáltató; módszerek „javulása”). Az eredmények közzé tétele: publikusnak kell-e lennie minden adatnak? (érzékeny természeti adatok; megerősítő visszajelzés az adatszolgáltatóknak). Szerzői jogi kérdések: ki mit publikálhat? („adatlopás”; adat eladás; szolgáltatás, szaktanácsadás az adatokra alapozva; publikációk szerzői; szerzői sorrend; szakdolgozat, doktori értekezés az adatokból). Inkább egy nagy rendszer, vagy sok apró? (egységes szemlélet, egységes struktúra; a rendszer(ek) hosszú távú megbízhatósága; redundancia; általános v. speciális kérdések; finanszírozás).

3. vitaest: *Élőhely-rekonstrukciós programok jelene és jövője Magyarországon.* Szervező és levezető: **Török Péter** (Debreceni Egyetem TTK Ökológiai Tanszék) és **Deák Balázs** (Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság)

A megvalósított élőhely-rekonstrukciók során nyert gyakorlati ismereteket általában nem hasznosítják az restaurációs ökológiai alap kutatásokkal foglalkozó szakemberek. Emellett, a restaurációs ökológiai alap kutatások során szerzett információk gyakran nem épülnek be a gyakorlati élőhely-rekonstrukciók tervezésébe és kivitelezésébe annak ellenére, hogy ezek a vizsgálatok nagyban előmozdíthatják a beavatkozások sikerességét illetve a beavatkozások során nyert adatok értékelését. Ennek oka főként az, hogy a gyakorlati és elméleti szakemberek között kommunikáció elégtelen vagy hiányzik. A vitaest célja, hogy a természetvédelmi gyakorlat oldalról kiindulva áttekintse a múltbeli Magyarországon végezett élőhely-rekonstrukciós projektek tapasztalatait, eredményeit, teret kínálva a gyakorlati természetvédelemben dolgozó és a restaurációs ökológia területén kutató szakemberek közötti tapasztalatcserére. A vitaestre külön kiemelve várunk olyan prezentációkat, amelyek jövőbeli tervezett restaurációs beavatkozásokra vonatkozó elképzeléseket mutatnak be, illetve igényelik a végrehajtás, kidolgozás vagy értékelésben elméleti szakemberek és kutatók közreműködését elősegítve ezzel is a gyakorlati és elméleti oldal közötti gyakoribb és intenzívebb párbeszéd kialakulását. A vitaesten rövid, 10 perces áttekintéseket hangzanak el, elsősorban nemzeti parkok és civil szervezetek által koordinált élőhely-rekonstrukciós beavatkozásokról. Felkért hozzászólók: **Ambrus András** szakreferens (Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság), **Boros Emil** (Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság), **Kapocsi István** (Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság) **XX**

4. vitaest: *Agrár-természetvédelem: újabb probléma vagy megoldás?* Szervező és levezető: **Veres Szilvia** és **Lévai László** (Debreceni Egyetem MÉK Növénytudományi Intézet)

A természet értékeinek a védelme és az önellátás megvalósítása az egymás érdekeit súroló örök problémák egyike. Újabb és újabb módszerek, megoldások születnek, melyekkel igyekszünk a természet védelme érdekeit mindinkább figyelembe venni, amellet, hogy nem mondhatunk le az önfenntartási, gazdasági érdekekről sem. A vitauülés célja, hogy konkrét példákon keresztül értékeljük az agrárium és a természetvédelem kapcsolatát. A felkért hozzászólók és témáik: **Szalacsi Árpád** vezérigazgató (Nyírerdő Zrt.): *Természetközeli erdőgazdálkodás lehetőségei szatmárberegi ligeterdőkben* – **Bodnár Mihály** tájegység-vezető (Bükk Nemzeti Park Igazgatóság): *Tájrehabilitáció, tájgazdálkodás a természetvédelmi értékek szolgálatában* – **Polonkai László** osztályvezető (Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság): *Természetvédelmi célú vagyongazdálkodás a Hortobágyi Nemzeti Park területén* – **Hajdúné Víg Katalin** osztályvezető (Tiszántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség): *Védett és Natura 2000 területeken betartandó természetvédelmi hatósági előírások* – **Máté András és Tabajdi Tibor** (Doronicum Kft.): *A pannon homoki borókás nyáras jelölő élőhely csökkenő kiterjedésének okai a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság működési területén.*

Vitaestek – 2011. november 5. – szombat

5. vitaest: *Urbanizáció és biodiverzitás.* Szervező és levezető: **Tóthmérész Béla**

Az urbanizáció napjaink meghatározó folyamata a bioszféra egészségét illetően. Ez egy sok komponensből összetevődő folyamat, ami éppen ezért az élővilág különböző csoportjaira jelentősen eltérő módon és mértékben hat. Bizonyos élőlénycsoportokra erőteljes negatív hatást fejt ki és kipusztulás fenyegeti őket. Vannak olyan fajok, amelyek jól alkalmazkodnak az urbanizációhoz vagy éppen előnyös számukra. A városi zöldterületek megőrzése és a biodiverzitás fenntartása az életminőségnek is fontos komponense. Ezért is fontos megértenünk az urbanizáció hatásának mikéntjét az élővilágra és tennünk azért, hogy elfogadtassuk azokat a (gyakran csekély) beavatkozásokat, amelyek jelentősen javíthatják a biodiverzitás megőrzését az urbanizált területeken. Felkért hozzászólók: **Horváth Roland** egyetemi adjunktus, **Nagy Dávid** PhD-hallgató, **Hüse Bernadett** PhD-hallgató (DE TTK Ökológiai Tanszék) és **Baranyai Edina** PhD-hallgató (DE TTK Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszék)

6. vitaest: *Genetikailag módosított szervezetek: új kihívások a természetvédelem számára.* Szervező és levezető: **Lövei Gábor** (Aarhusi Egyetem, Agroökológiai Intézet, Dánia)

A genetikailag módosított növények tájképben való megjelenése kihívásokkal jár. Például egyre több jelenés mutatja ki, hogy az effektív elkülönítés nem működik: a GM növények elszabadulnak, terjednek, a terjedésben az ember fontos szerepe nem zárható ki. Kínai tapasztalatok GM gyapottal tájkép-szintű hatásokat mutatnak, pozitív és negatív irányban. Ezek átfogó hatásának felmérése még várat magára. Egy szántóföld nemcsak Európában illeszkedik „mélyen” a tájba, ezért egy ökoszisztéma határait gyakran önkényesen lehet csak meghúzni. GM pollen is megjelenhet például védett területeken a befolyó vizek révén. A beszélgetés ezeket az új kihívásokat igyekszik a résztvevőkkel megvitatni. Megoldások nincsenek, de egyre fontosabb kérdések merülnek fel, melyekről a közös gondolkodás megkezdése halaszthatatlan. Felkért hozzászólók: **Ambrus András** szakreferens (Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság) és **Török Péter** egyetemi adjunktus (Debreceni Egyetem TTK Ökológiai Tanszék).

7. vitaest: *Természetvédelmi és ökológiai filogenetika.* Szervező és levezető: **Sramkó Gábor** (Debreceni Egyetem TTK Növénytan Tanszék)

Az élőlények és populációik közötti evolúciós viszonyt feltáró filogenetikai és populációgenetikai vizsgálatok mára a biológia számos területén alapvető fontosságúvá váltak, sőt, szinte szükségesnek ismert háttérváltozóként tekintenek rá. Ennek oka ezen vizsgálatok jelentős elterjedése, melyet a PCR-technika alkalmazásával végzett molekuláris filogenetika és populációgenetika tett rentábilis vizsgálati módszerré: a molekuláris technikák alkalmazásával közvetlenül az élőlények közti különbségeikért felelős örökítőanyagról szerezhetünk nagyszámú, könnyen elérhető összehasonlítható karaktert, ezért napjainkban az ökológiai célú genetikai kutatások arcvonalába a molekuláris módszerekkel végzett vizsgálatok kerültek. Ezeknek mára meglehetősen kiforrott módszertana van, melyet a technika immár két évtizedes múltja szavatol. A molekuláris filogenetikai és populációgenetikai módszerek kitűnően használhatók természetvédelmi jelentőségű biológiai problémák vizsgálatára, és adekvát válaszokat adhatnak olyan gyakorlati kérdésekre, mint egyes ritka, védendő fajok, alfajok taxonómiai helyzetének tisztázása; védendő élőlények populációgenetikai szerkezetének, variabilitásának feltárása; kriptikus fajok kimutatása. Ezt követően a vitaest azokra a kérdésekre keresi a választ, hogy van-e ennek a kutatási iránynak feladata hazánkban, s ha igen, mely szakterületeken vagy taxonok esetében szükséges természetvédelmi és ökológiai célú filogenetikai vizsgálatokat végezni. A fenti alkalmazásokba

felkért előadók igyekeznek bepillantást engedni az alábbi rövid előadásokkal: **Szabó Krisztián** (Szent István Egyetem ÁOK Ökológia Tanszék): *Természetvédelmi filogenetika* – **Podani János** (ELTE TTK Növényrendszertani és Ökológiai Tanszék): *Filogenetikai törzsfák diverzitása* – **Varga Torda** (ELTE TTK Növényélettani és Molekuláris Növénybiológiai Tanszék): *Invázió mikorrhizá gombák filogeográfiája* – **Sramkó Gábor** (DE TTK Növénytan Tanszék): *A csorvási hérics természetvédelmi filogenetikája* – **Németh Attila** (ELTE TTK Állatrendszertani és Ökológiai Tanszék): *A Kárpát-medence földikutyáinak természetvédelmi megítélése a legújabb tudományos eredmények tükrében* – **Varga Zoltán** (DE TTK Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszék): *Filogenetika–filogeográfia – időléptékek és evolúciósan szignifikáns egységek*.

8. vitaest: Élőhelyek rekonstrukciójának és kezelésének eredményei Egyek-Pusztakócson. Szervező és levezető: **Lengyel Szabolcs**

Az Egyek-Pusztakócsi hosszú távú tájrehabilitációs program Európa jelenleg legnagyobb területű gyeprekonstrukciós programján túl felölel több fontos természetvédelmi beavatkozást, mintegy 250 hektár mocsár égetését és legeltetését, több száz hektár gyep legeltetését, 150 hektár szántó extenzív (vegyszermentes) művelését. A vitaest során rövid előadásokban bemutatjuk az egyek-pusztakócsi élőhelyrekonstrukciós és természetvédelmi kezelési program főbb lépéseit, vitatkozunk egy kicsit a célállapotokról és hosszú távú változásokról, valamint ismertetjük érdekes eredményeinket a rekonstrukciók és kezelés hatásairól néhány kiszemelt indikátorcsoportra: a növényekre, az ízeltlábúakra, különös tekintettel az egyenesszárnyúakra, valamint a kételtűekre, a madarakra és az emlősökre. A felkért hozzászólók: **Kelemen András**, **Mester Béla**, **Mérő Thomas Olivér** (Debreceni Egyetem TTK Ökológiai Tanszék) és **Rácz István András** (Debreceni Egyetem TTK Evolúciós Állattani Tanszék).